

בתי כנסת בפסגת זאב והתגבשות הקהילה סביבם

יוסי שפנייר

הקדמה

שכונת פסגת זאב, בצפונה של ירושלים, מציינת השנה (תשס"ה) עשרים שנה להיווסדה. שכונה זו מאופיינת בנוף אנושי מגוון המשפיע על אופי בתי הכנסת בשכונה. כל בית כנסת וסיפורו, כל בית כנסת ואופיו והקהילה המיוחדת העומדת מאחוריו. ברשימה זו יובאו סקירות קצרות על ארבעה מבתי הכנסת בשכונה, נתוודע לקורותיהם, לדרכי הקמתם, ולמרקם האנושי הפועל סביבם. נציג בית כנסת אחד לכל עדה.

בקיץ תשמ"ה (1985) החלו ראשוני המתישבים בפסגת זאב לאכלס את המקום. עשרים שנה הן אמנם פרק זמן לא גדול אם מסתכלים בפרספקטיבה היסטורית כללית, אך הן פרק זמן ארוך דיו כדי להבחין בהתפתחות בתי הכנסת, נושא רשימה זו. בשנות השמונים האזור שבו נמצאת השכונה היה אזור בור כמעט ללא בניינים.

מעט מזרחה לקו זה כמעט שלא היו קיימים מבנים, ולכן היה ניתן בקלות יחסית להתחיל בפריצת הדרכים ובבניית השכונה. שכונת פסגת זאב בנויה מארבעה תתי אזורים שנוסדו ונבנו בהדרגה במהלך תקופה זו:

פסגת זאב מרכז - ראשית הדרך (שנת 1980) - בשנה זו הפקיעה הממשלה 4500 דונם. באותם ימים נתן ראש העיר (טדי קולק) את הסכמתו להפקעת הקרקעות לבניית שכונה. בפועל החלה בניית השכונה רק בשנת 1982. אכלוס הבניינים הראשונים החל כאמור בקיץ 1985. בפסגת זאב מרכז שהייתה השכונה הראשונה נבנו 2700 יחידות דיור המאוכלסות בכ-10000 תושבים.

פסגת זאב מערב (שנת 1988) - בשנת 1988 החלו בהכשרת דרכים לשכונת פסגת זאב מערב. שכונה זו מוקמה במורדות המזרחיים של רכס גבעת שאול (תל אל-פול)

1 מצפון לפסגת זאב נבנתה שכונת נווה יעקב שנוסדה זמן קצר לאחר מלחמת ששת הימים, בסמוך למקום שבו שכן 'כפר עברי', הוא נווה יעקב הקדומה עד 1948. הרעיון המרכזי בבניית השכונה היה יצירת רצף בנוי בין הגבעה הצרפתית לנווה יעקב, על מנת שלא יחזור על עצמו המצב שהיה ערב מלחמת השחרור שאז היישוב נווה יעקב היה מבודד בתוך יישוב ערבי מצפון לירושלים. האזור שבו נבנתה השכונה מצוי מזרחה מעט לקו פרשת המים הגיאוגרפי שבו עובר הכביש הראשי (כביש מספר 60) מירושלים לכיוון רמאללה ושלצידו התפתח היישוב הערבי שועפאת במשך השנים.

המפורסם בשלד הבניין מימיו של חוסיין מלך ירדן. גם שכונה זו תוכננה תוך התחשבות בנתונים הטופוגרפיים עם זוויות חדות הפונות מזרחה. מאזור זה של השכונה תצפיות מרהיבות מזרחה. הבתים בשכונה זו הם בעיקר דירות מדורגות וקוטג'ים. סה"כ בשכונה זו כ-860 יחידות דיור המאכלסות כ-4500 תושבים.

פסגת זאב מזרח (שנת 1990) - בחודש מרץ 1990, בעיצומם של גלי העלייה מברית המועצות, החלו בהכשרת הקרקע של השכונה המזרחית שבה תוכננו במקור להיבנות 5310 יחידות דיור. החלו לפרוץ דרכים, ועד סוף שנת 1990 החלו לאכלס את המקום. בתחילת הדרך תוכננה להיבנות במקום קריה חרדית אך תוכנית זו לא יצאה לפועל בסופו של דבר.

פסגת זאב צפון (שנת 1990) - להשלמת הרצף הטריטוריאלי צפונה החלו במהלך קיץ 1990 בייסוד שכונת פסגת זאב צפון שבין פסגת זאב מרכז לשכונת נווה יעקב. שכונה זו תוכננה במקור להיות בת 830 יחידות דיור.

פסגת זאב דרום (שנת 2000) - חלק זה של השכונה הוא המאוחר שבין חלקי השכונה השונים. הוא נבנה כדי לסגור את החלל שנוצר לכיוון דרום לעבר מחנה הפליטים שועפאת והכפר ענאתא.

נתוני אוכלוסייה בשנים הראשונות - מנתונים שפורסמו בהיות השכונה בת שש שנים (עיתון דבר ו' באלול תשנ"א 16/8/91) מתקבלת תמונה מעניינת: "אוכלוסייתה של פסגת זאב נחשבת לצעירה במיוחד. 30% מן התושבים הם בני 22-35 ו-37% הינם ילדים עד גיל שש. סמדר כהן, עובדת קהילתית שחקרה את אוכלוסיית השכונה וצרכיה, מצאה כי ל-64% מכלל המשפחות יש שלושה-חמישה ילדים. ממדגם שערכה עולה כי 68% מן התושבים הגדירו עצמם חילוניים ו-20% דתיים. הנתונים מראים כי האוכלוסייה היא לא רק צעירה, אלא גם משכילה: 37% הינם בעלי השכלה של 12 שנות לימוד ו-34% הינם בעלי השכלה על תיכונית. רק 5% הינם בעלי השכלה של תשע שנות לימוד ופחות.

מסתבר שבתחילת הדרך המשיכה של צעירים לשכונה הייתה כמובן בשל מחירי הדירות הזולים יחסית. בשנים הראשונות נקלטו בשכונה 500 משפחות של עולים חדשים שחלקם גרים בה עד היום.

כיום השכונה מונה כ-10000 משפחות שהן כ-40000 תושבים. השכונה מעורבת וכוללת אוכלוסייה מגוונת: צעירים ומבוגרים, עולים חדשים ותושבים ותיקים.

בתי הכנסת בשכונה

בתי הכנסת בפסגת זאב על פי נוסחי תפילה

שכונה	נוסח ספרד	נוסח אשכנז	נוסח תימן	נוסח חב"ד	נוסח צפון אפריקה
פסגת זאב צפון	1	----	----	2	
פסגת זאב מרכז	4	1	1	1	2
פסגת זאב מזרח	7	5	2	1	1
פסגת זאב מערב	2	----	----	----	1

בפסגת זאב קיימים כשלושים בתי כנסת (בתי הכנסת שנמנו הם בתי כנסת שלהם מבני קבע, קיימים עוד מניינים המתפללים בבתי ספר, מקלטים וכדומה אלו לא נמנו במניין זה).

במבט מסכם ראשוני ניתן לראות שהחלק המזרחי של פסגת זאב הוא החלק המאוכלס יותר של השכונה מבחינת כמות אוכלוסין וגם מבחינת מספר בתי הכנסת (16). כללית השכונה מתאפיינת באחוז גבוה יותר של יוצאי עדות המזרח. בפסגת זאב מזרח קיים אחוז מעט יותר גבוה של מתפללים בנוסח אשכנז. סה"כ קיימים 17 בתי כנסת המתפללים בנוסח עדות המזרח (ספרד וצפון אפריקה), 6 בתי כנסת בנוסח אשכנז, 4 חב"ד ו-3 תימן.

על מנת לקבל תמונה שלמה מהמכלול הגדול והמגוון החלטתי להתמקד בחלק הוותיק של השכונה, בפסגת זאב מרכז (ראו מפה), שם ניתן לבחון את הדברים על פני זמן ארוך יותר באופן יחסי. סקירת הנושא תיעשה על ידי הצגת ארבעה בתי כנסת על פי נוסחי התפילה השונים המקובלים.

א. בית הכנסת האשכנזי (משכן יעקב)**מניין אחד בשכונה וייסוד המניין האשכנזי**

ראשית הדרך של בתי הכנסת בשכונה הייתה בבית הספר המקומי, באולם הספורט. המניין היחיד שהתקיים באותם ימים היה מניין בנוסח עדות המזרח. הכול התנהל על מי מנוחות להוציא אירועים קטנים כפי שקרה, כאשר פעם לפני התיבה עבר בעל תפילה שהתפלל בנוסח עדות אשכנז שהיה פחות מקובל וגרם למהומה קטנה. במהלך חודש אפריל 1986 נוסד המניין האשכנזי ובראשו עמדו מספר פעילים מקומיים.

בשלב מסוים החלו בבניית בית הכנסת הראשון בשכונה, היה זה בית כנסת לעדת הספרדים. בסוף שנות השמונים בית הכנסת היה מוכן, ואז המניין הספרדי עבר אליו. בעקבות זאת אולם הספורט ששימש את כל העדות הפך להיות בית הכנסת האשכנזי.

יוזמות לבניית בית הכנסת האשכנזי

סיפור הקמת בית הכנסת האשכנזי מאפיין הרבה בתי כנסת במקומות אחרים - הקשיים בהשגת תקציבים והתמודדות עם בירוקרטיה עירונית. בסוף שנות השמונים פנו המתפללים לגוף חרדי בשם 'קול ברמה'. גוף זה היה מוכן לממן בניית כמה בתי כנסת וביניהם את בית הכנסת האשכנזי. התנאי למימון המבנה היה, שייבנה גם אולם הרצאות שבו יעסקו בקירוב אנשים חילוניים לדת. הוחלט לדחות הצעה זו באדיבות. הצעה אחרת מעניינת לא פחות הייתה לפנות לגוף נוצרי-גרמני שבנה בית כנסת במעלה אדומים. רעיון זה עלה לפני חברי הקהילה. בסיכום הדיון הסכימו כל חברי הקהילה שאם יתקבל כסף מהגוף הנוצרי הנ"ל הוא ייועד לבניית מקלט, או אולם כינוסים, אך לא לאולם התפילה. בסופו של דבר גם רעיון זה נפל.

גיוס כספים ותחילת בנייה

לאחר פעילות ציבורית נרחבת גויסו הכספים לבנייה ממספר מקורות:

- א. קרן ירושלים בעזרת כספי משפחת ספרא (40%)
- ב. עיריית ירושלים המחלקה לבניית מבני דת (40%)
- ג. מתפללי בית הכנסת (20%).

שבת פרשת ניצבים תשנ"ד (1994), הייתה השבת האחרונה שבה המניין האשכנזי התפלל באולם הספורט של בית הספר, ואז עבר המניין למשכן החדש, במקום שבו נמצא בית הכנסת כיום.

ארון הקודש בבית הכנסת

בתחילה רוהט בית הכנסת החדש בריהוט הישן. אט אט נאספו המשאבים הדרושים כדי לקנות ריהוט עץ אחיד ויפה. בשלב מסוים נתקבלה תרומה לבניית ארון הקודש. הארון בנוי עץ מסוגן. בשני צידיו משולבים סמלי השבטים עשויים עץ בצבע שונה, בחלק העליון של הארון עוצבו לוחות הברית אף הם עשויים עץ. בסגנון של ארון הקודש נבנתה גם הבמה, מכספי תרומה של יהדות מכסיקו וכן עמוד החזן. את הסגנון והעיצוב של החלקים הללו תכנן אומן העץ אברהם פריד.

ארון הקודש בבית הכנסת האשכנזי 'משכן יעקב'

פעילות רבה נושאת פירות

לבית הכנסת האשכנזי כמו גם לאחרים סיפורים ארוכים שבהם שזורים נדבנים, אנשי מעשה, בירוקרטיה, קבלנים וקבלני משנה. כל אלה עוברים ועדות, אספות חברים ואישורים מורכבים. מתפללים רבים הקדישו מזמנם לקדם את בניית המבנה הציבורי כדי להביאו לידי גמר. גם כאן כמו במפעלים אחרים בשכונה אנחנו עדים לתרומה רבה

של הקהילה למען הקהילה בימיה הראשונים של פסגת זאב. הקהילה האשכנזית מונה כ-60 חברים קבועים. בבית הכנסת מתקיימים שיעורים קבועים במהלך השבוע לגברים ולנשים. לבית הכנסת רב קבוע שהוא גם תושב המקום.

ב. בית הכנסת התימני (פסגת תימן)

בית הכנסת 'פסגת תימן', שנוסד במאי 1993, הוא בית כנסת מיוחד ביפו מבחוח ומבפנים. מתפללים בו מידי יום כ-15 מתפללים. זהו בית הכנסת התימני היחיד הקיים בפסגת זאב מרכז. בכלל עדת התימנים בשכונה יחסית מצומצמת. המבנה מוקף גדר דקורטיבית יפה, והשער גם הוא מעוצב בסגנון מיוחד. סביב למבנה גדר נמוכה עם מעקה ברזל שבו משולבות מנורות תאורה. כשהן מאירות בערב, הן משרות אווירה מיוחדת. בחצר בית הכנסת הקטנה והמטופחת ישנה גינת צמחי בושם (ניתן להבחין במרווה, לימונית, הדסים ועוד) המשמשים את המתפללים בהבדלה. בנוסף להם נטועים בגינה גם עצים שונים: לימון, רימון, דקל. עניין נוסף הראוי לציון הוא שלט מאיר עיניים בכניסה, מחוץ לבית הכנסת, המזמין את הנשים ומכוון אותן לבוא ולהתפלל. בתוך בית הכנסת האולם מרוצף באריחי שיש לבנים. הבמה (תיבה) העשויה עץ מקושטת ברימונים יפים ומסוגננים.

הכניסה לבית הכנסת התימני 'פסגת תימן'

ארון הקודש בבית הכנסת

היהלום שבכתר בבית הכנסת הוא ללא ספק ארון הקודש. הארון עשוי עץ ומעוצב בקפידה. הארון כבד מאוד, ולצורך הצבתו במקום התקינו מנוף מיוחד. את הארון מכסה פרוכת אדומה שעליה רקום הדגם של הארון. שניהם לקוחים מתוך איור בשער התלמוד הבבלי מדפוס וילנא. כשמסיטים את הפרוכת, רואים שתי דלתות עץ. על דלתות הארון רשומות עשרת הדברות באותיות זהב מרשימות. בשני צידי דלתות הארון תבליטי נחושת המציינים את שנים עשר השבטים, עשויים על ידי אומן. משני צידי הארון צמד עמודי עץ שבראשם מעין כותרת עץ היוצרת קשת עם העמוד הסמוך לו. הקיר המזרחי כולו מצופה אבן ירושלמית המדגיש את ארון הקודש. בקיר בשני צידי הארון נרות נשמה ונרות דקורטיביים המוסיפים חן לכל הקיר. החזית המזרחית מעוצבת בסימטריות. מעל לבמה המרכזית תלויה נברשת מפוארת בצבע זהב עם עשרות נורות. צמוד לבית הכנסת בית ישנו לימוד צנוע המשמש במשך השבוע לשיעורים. בבית הכנסת מתקיימת פעילות תורנית נרחבת בשבתות ובמהלך השבוע. לבית הכנסת אין רב קבוע.

ארון הקודש בבית הכנסת התימני 'פסגת תימן'

ג. בית כנסת לעדות המזרח, נוסח ספרד (הנץ החמה)

תחילת הדרך

תחילת הדרך של קהילת בית הכנסת 'הנץ החמה' הייתה בשנת תשנ"ד (1994). המתפללים במניין זה עשו את ראשית הדרך בבית הכנסת הספרדי בשכונה. לאחר תקופה קצרה הרגישו חלק מהמתפללים שהמקום צר מלהכיל את כולם והחלו לגבש תוכניות לעבור למקום אחר. במהלך שנת תשנ"ד החלו המייסדים לחפש קרקע שעליה יוכלו לבנות את בית הכנסת. בסופו של דבר מצאו את מבוקשם ברחוב הארבעה 31, לאחר מאבקים רבים עם הרשות המקומית.

על מנת לבנות בית כנסת נדרשו, כמובן, משאבים רבים. חלק מן המשאבים נתרמו על ידי תורם ערירי בשם סלים בנין. בניית בית הכנסת נעשתה ביוזמת המתפללים ללא כל סיוע משמעותי ממוסד ציבורי.

בגלל עיכובים שונים בדרך נמשכה בניית בית הכנסת כחמש שנים. בית הכנסת נחנך ברוב עם בנוכחות הראשון לציון, הרב אליהו, שהיה באותם הימים הרב הראשי, ובנוכחות רבנים ידועים אחרים.

פנים בית הכנסת וארון הקודש

בית הכנסת מרוהט בטוב טעם. כיסאות עץ עם ריפוד כחול שעליהם מצוינים שמות המתפללים. את ההיכל (ארון הקודש) ואת הבמה עיצב האומן אברהם פריד שעיצב את הריהוט בבתי כנסת נוספים בשכונה (למשל בית הכנסת האשכנזי 'משכן יעקב'). ארון הקודש מעוצב מעץ ועליו עיטורי נחושת עם הפסוק 'שיתי ה' לנגדי תמיד'. מעל לפסוק זה שנים עשר ריקועי נחושת עם שנים עשר השבטים מסודרים בצורת פרסה. במרכז הפרסה לוחות הברית אף הם עשויים נחושת, מונחים על רקע להבת אש העולה כלפי מעלה.

בין עזרת הגברים לעזרת הנשים, בקומה השנייה של הבניין, עומדת מחיצת זכוכית שעליה חרוטים שבעת המינים. על קירות בית הכנסת לוחות חשמליים צבעוניים: 'קדיש דרבנן' ו'מודים דרבנן'. את הלוחות תרמו המתפללים. לבית הכנסת יש ספרייה מרשימה שנתרמה גם היא על ידי ציבור המתפללים. בחצר בית הכנסת פועל מקווה להגעלת כלים.

בית הכנסת לעדות המזרח 'הנץ החמה'

קהילת בית הכנסת 'הנץ החמה'

בבית הכנסת מתפללים כ-400 איש באופן קבוע. ציבור המתפללים מגוון, וכולם מרגישים בבית הכנסת כבביתם. קיימת עזרה ותמיכה הדדית בין החברים, והם מעוניינים לצרף אנשים נוספים מבחוץ. כל יום מתקיים מניין בשעת 'הנץ' (מכאן שם בית הכנסת) ולאחריו מניינים נוספים לאלה שאינם מעוניינים לקום כל כך מוקדם בבוקר. לבית הכנסת אין רב קבוע, אך יש מספר רבנים בעלי שיעור קומה המתפללים במקום. בשאלות פשוטות נעזרים ברבני הקהילה ובעצות מורכבות פונים לראשון לציון ולרבנים אחרים.

ד. בית הכנסת לכל עדות ישראל, נוסח ספרד (אוהל גבריאל ואברהם)

תחילת הדרך

בית הכנסת אוהל גבריאל ואברהם ממוקם ברחוב בצלאל בצרווי 17 בשכונת בנה ביתך בפסגת זאב מרכז. הוא בולט למרחוק בזכות כתובת מרשימה על חזית בית

הכנסת המציינת את שם המקום. כמו בתי הכנסת האחרים הוא קם בזכות 'משוגע' לדבר, וכמו בתי כנסת אחרים בשכונה תחילת הדרך לא הייתה קלה. בעירייה ובמוסדות השונים לא היו מוכנים לשמוע על הקמת בית הכנסת, כמובן שלא עזרו תקציבית וטענו שאין חלקה מתאימה לבנייה.

את תקופת החגים שלפני הבנייה היו עושים מתפללי אזור בנה ביתך בפסגת זאב מרכז תחת כיפת השמים. היו מוציאים כסאות לקצה הרחוב ושם, תחת כיפת השמים, כשמשאית של תנובה שימשה כארון הקודש, היו מתפללים את תפילות הימים הנוראים.

עמותת 'תפארת פז' להנצחת חללי צה"ל

לאחר מאמצים מרובים הוקצתה קרקע לבניין בית הכנסת, והוקמה עמותה בשם 'תפארת פז' ששמה לה למטרה להקים בית כנסת שבו יונצחו חללי צה"ל שנפלו במלחמת לבנון. במהלך שנת תשנ"ו (1996) לאחר הקמת העמותה הוחלט על איסוף הכספים הראשונים כדי להקים את בית הכנסת. כל מתפלל התבקש לשלם סך של \$3000 כל אחד על פי יכולתו וקצב התשלום שלו.

ניוס משאבים לבניית בית הכנסת

גם כאן, כמו בבתי כנסת אחרים בשכונה, מסתבר שכושר האלתור ויחסי האנוש הם מפתח להצלחה. ה'משוגע לדבר', גייס חברים קבלנים ובעלי מלאכה שכל אחד מהם נתן לבית הכנסת בתרומה כסף או שווה כסף. קבלן אחד תרם משאיות חול, אחר תרם משאבות להזרמת הבטון בשעת יציקת הנג והרצפה, אחר תרם ברזל לעבודת הבנייה, וכך הסתיימה בניית הקומה הראשונה.

על מנת לסיים את הבנייה התכנסו אנשי הקהילה במהלך שנת תש"ס ושם עודכנו, שחסר סכום יחסית קטן לסיים הבנייה והפנים, ומי שיהיה מוכן לתרום סכום זה, בית הכנסת ייקרא על שמו. אך אף אחד מן הקהילה לא יכול היה לעמוד בנטל זה. הוחלט לצאת ולחפש תורם מבחוץ. ההחלטה הייתה שזכות התורם תהיה קריאת בית הכנסת על שמו. לאחר מסע מפרך ולאחר בירורים רבים נמצא תורם. משפחה אמידה מניו-יורק בשם בלדריצ'י שלהם גם שלוחה בתורכיה. משפחה זו שעל שם יקריה, גבריאיל ואברהם, נקרא בית הכנסת תרמה את הסכום שנדרש להקמת המבנה.

במהלך שנת תשס"א הסתיימה הבנייה לשמחת המתפללים ותושבי האזור. חנוכת בית הכנסת התקיימה, כמקובל, ברוב עם. לחנוכת בית הכנסת הגיע המון רב. מחו"ל הגיעו שני מטוסים עם משפחות התורמים מתורכיה ומניו-יורק. התורמים הביאו עימם ספר תורה שאת סיום כתיבתו ערכו במקום. בטקס חנוכת בית הכנסת השתתף הראשון לציון הרב בקשי דורון.

פנים בית הכנסת וארון הקודש

לכנס לתוך המבנה נכונה הפתעה מרשימה ביותר. בית הכנסת מעוצב בפאר ויופי נדירים. בכל פרט ניכרת מחשבה בתכנון. נשכרה אומנית ירושלמית שאת שמה אין מגלים, והיא זו שעיצבה את כל הפריטים האומנותיים בבית הכנסת.

במרכזו של בית הכנסת עומדת התיבה עשויה עץ עם מעט פיתוחי מתכת. בחזית עומד ארון הקודש שעוצב על ידי האומנית, ומשני צידיו עמודי שיש ירוק שיובאו מאיטליה. צבע הארון כחול, הוא תחום במסגרת ובמרכזו ספר פתוח עשוי מתכת ומצופה כסף. על הספר רשומות המילים הראשונות של עשרת הדיברות, ומעליו מבצבץ חלקו העליון של הר סיני. לכיוון דפי הספר הפתוח הולכות דמויות שכנראה מסמלות את עם ישראל הלומד מספר התורה. בחלקו העליון של הארון מופיעות המילים: "שיויתי ה' לנגדי תמיד".

על הארון במקור ביקשו להציב שני כרובים שיוסוכו על הארון כפי שהיה במשכן ובמקדש. אולם הייתה התנגדות לרעיון זה בגלל החשש של יצירת פסל בבית הכנסת, ולכן עוצב שם מעין נבל שמשני צידיו פיתוח עדין המזכיר בדמיון קל את הכרובים, ועליהם שמונה נורות המזכירות מנורה. לצד הארון מימין ומשמאל 'כיסאות אליהו' לברית מילה.

משני צידי הארון, סמוך לעמודי הגרניט הירוקים, ישנם ויטראז'ים צבעוניים. מעל ראשי המתפללים שני טורי מנורות שלהם אהילים מעוצבים ממתכת בסגנון שבו עוצבו שאר פריטי המתכת בבית הכנסת. לכל אחד מהם מוצמד שלט קטן המציין את שם התורם. בבית הכנסת מתקיימת פעילות תורנית קבועה. אין רב קבוע בבית הכנסת.

בית הכנסת לכל עדות
ישראל 'אוהל גבריאיל'
ואברהם'

מאפיינים תרבותיים העולים מהנתונים שנאספו לגבי בתי הכנסת

מתוך הסקירה הקצרה שצוינה כאן ומראיונות שבוצעו עם ראשי הקהילה של בתי הכנסת שנסקרו כאן, מתקבלת התמונה הבאה:

א. **יוזמות בניה** - ברוב המקרים יוזמי בניית בית הכנסת ומוביליו עד היום הם 'משוגעים לדבר'. כלומר תושבים שלוקחים יוזמה, בהתנדבות, ורואים מעין שליחות במעשיהם אלה לטובת הכלל, שלא על מנת לקבל פרס.

ב. **קשיים בתחילת הדרך** - ברוב המקרים בשלבי ההקמה של בתי הכנסת וביסוסם נדרשים המתפללים להתמודד עם בירוקרטיה לא מעטה: איתור מקום לבנייה, אישור של הרשויות והבנייה עצמה.

ג. **מימון** - ברוב בתי הכנסת המימון לבנייה מגויס מהמוסדות העירוניים (מעט), מהמתפללים, ובעיקר מתרומות המגויסות על ידי פעילי בית הכנסת. נעשים ניסיונות לגייס כספים מגורמים שונים ואפילו מגופים שאינם מזוהים עם הזרם האורתודוכסי.

ד. **פעולות תרבות** - בתי הכנסת מהווים מרכז תרבותי חשוב ביותר. בשכונה מתקיימות פעילויות תרבות נוספות, אך אין ספק שפעילות התרבות הסובבת סביב בתי הכנסת היא רבת היקף לאין שיעור מול פעילויות התרבות האחרות היזומות על ידי המנהל הקהילתי ומאורגנות באמצעותו. בפעילות התרבות של בית הכנסת משתתפים גם ילדים וגם מבוגרים.

ה. **עיצוב פנים וחוץ** - בניגוד לדתות אחרות המפארות את מבני התפילה באלמנטים ארכיטקטוניים חיצוניים, ברוב בתי הכנסת עיצוב החוץ הוא פשוט. כך גם בבתי הכנסת שנסקרו, בדומה לרוב בתי הכנסת האחרים בשכונה. יוצא דופן בעניין זה הוא בית הכנסת התימני 'פסגת תימן'. רוב ההשקעה היא במבנה פנימה. כמו שניתן לראות, ארונות הקודש, הבמות ולפעמים גם פריטים אחרים (מושבים, לוחות זיכרון, מנורות ואהילים וכו') מעוצבים ומעוטרים ולפעמים אף מסותתים ביד אומן.

ו. **רב בית כנסת** - להוציא את בית הכנסת האשכנזי, אין רב מוכרז לבית הכנסת. לבעיות הלכתיות ישנה סמכות רבנית שאליה פונים, אך לניהול הדברים באופן יום יומי מעדיף חלק גדול מהמתפללים לא להיסמך על רב מוכרז, כיוון שלדעתם זהו פתח למריבות ולצרות.

ז. **תקנון בית כנסת** - להוציא את בית הכנסת האשכנזי שבתקופה זו מגבש תקנון, שאר בתי הכנסת נוהגים בדרך הראויה על פי דרכם אך ללא תקנון רשמי מחייב.

ח. **עזרה לנזקקים בקהילה** - בתי הכנסת והמתפללים בהם פועלים רבות למען הקהילה הרחבה, גם עבור אלה שאינם באים באופן תדיר להתפלל. בכל בית כנסת

קיים מוסד עזרה לנזקקים, שפועל מכוח תרומות של חברי הקהילה ושבאמצעותם מממנים עזרה לחלשים במזון, בביגוד ובחינוך.

ט. **אינטרקציה עם אוכלוסייה חילונית** - בתי הכנסת מהווים גם מקום מפגש עם כלל האוכלוסייה בשכונה. הקשר מתקיים בעיקר בימי חג, במיוחד בימים הנוראים וכן באירועים משפחתיים, שמחות ואבלות.

סיכום

כפי שראינו, שכונת פסגת זאב, שכונה צעירה בצפונה של ירושלים, מגוונת מאוד באוכלוסייתה. את הגוונים השונים של האוכלוסייה הדתית ניתן לראות תוך הצצה דרך חלון בית הכנסת. בחלון זה ניבטים נושאים שונים שהם ליבה של הקהילה הדתית במקום. למן התגבשות הקבוצה שרוצה להקים בית כנסת דרך הפעילים המטפלים בהקמתו ועד הפעילות התורנית והתרבותית הענפה המתקיימת סביבו. בבתי הכנסת מתקיימים מוסדות הצדקה וגמילות חסדים, והם גאוות המתפללים ותושבי השכונה. מרכז תורני ותרבותי זה מהווה אבן שואבת לקהילה החילונית והמסורתית שחבריה פוקדים את בית הכנסת בימי חג ומועד ובאירועים משפחתיים חגיגיים.